

Vista d'Olot. Mitjans s. XIX.

Olot en l'obra de Frederic Soler, «Pitarra»

Pere Martí i Bertran

Frederic Soler (Barcelona, 1839-1895), molt conegut pel pseudònim Serafí Pitarra, va ser un dels dramaturgs més populars i més prolífics del segle XIX. La seva fama es va allargar ben bé fins a la Guerra Civil (1936-1939): obres representades arreu, carrers i monuments, homenatges i reedicions... La dècada de 1940 va significar, però, com per a tants d'altres autors, l'arraconament pràcticament definitiu de la seva obra i l'oblit generalitzat per part de les generacions més joves(1). El centenari de la seva mort, malgrat alguns esforços significatius, no haurà estat suficient per revifar part de la seva obra ni per fer-la conèixer a un públic més ampli; però taules rodones, programes radiofònics, monogràfics o articles, com aquest de la *Revista de Girona*, si almenys serveixen per salvar-ne el record i engrescar algun estu-

diant, literat o historiador local a endinsar-se en la vida i l'obra de Frederic Soler, ja hauran complert bona part de la seva funció.

He dit «historiador local» amb tota la intenció, perquè en l'obra de Soler podem fer un repàs de bona part de la geografia catalana: de Girona a Vilafranca, passant per Sant Pol i Lleida. Sense oblidar Camprodon, Ripoll, Sant Martí Sarroca, Vic... Poques poblacions, però, poden presumir, com és el cas d'Olot, de tenir dues obres que s'hi desenrotllen: *L'apotecari d'Olot* i *El ferrer de tall*(2), i la darrera, a més a més, dedicada a la població: «Al magnífic Ajuntament de la molt lleal vila d'Olot dedica aquesta comèdia, l'autor», diuen els crèdits de totes les edicions que hem pogut consultar.

Però també he dit «historiador local» perquè crec que des de molts racons de Catalunya, des de les comarques gironines i des d'Olot en particular, encara es pot fer, s'ha

de fer, molta feina per acostar-nos a la vida i l'obra d'autors com Frederic Soler i per aconseguir que els estudis sobre el teatre del segle XIX, i sobre els seus autors i obres, siguin o no barcelonins, es desenrotllin o no a Barcelona, deixin d'estudiar-se només des del punt de vista de la capital, per molt pes que tinguí. D'aquí el clam a desempolsegat correspondència, a reeditar obres, a fer estudis (toponímics, de diferenciació entre realitat i ficció, de cultura popular...) sobre autors i obres relacionats amb poblacions o comarques concretes.

Per això, conscient de les dificultats que comporta i que només pot ser una aproximació que caldrà ampliar des d'Olot fonamentalment, m'he animat a endinsar-me en un tema tan poc fressat, tan verge i amb tant de risc que quedi obsolet en quatre dies. Tant de bo: voldria dir que almenys des de la Garrotxa l'obra de Frederic Soler s'aniria estudiant, es començaria a recuperar, tornaria a formar part del patrimoni cultural, com ho havia estat al llarg de gairebé cent anys.

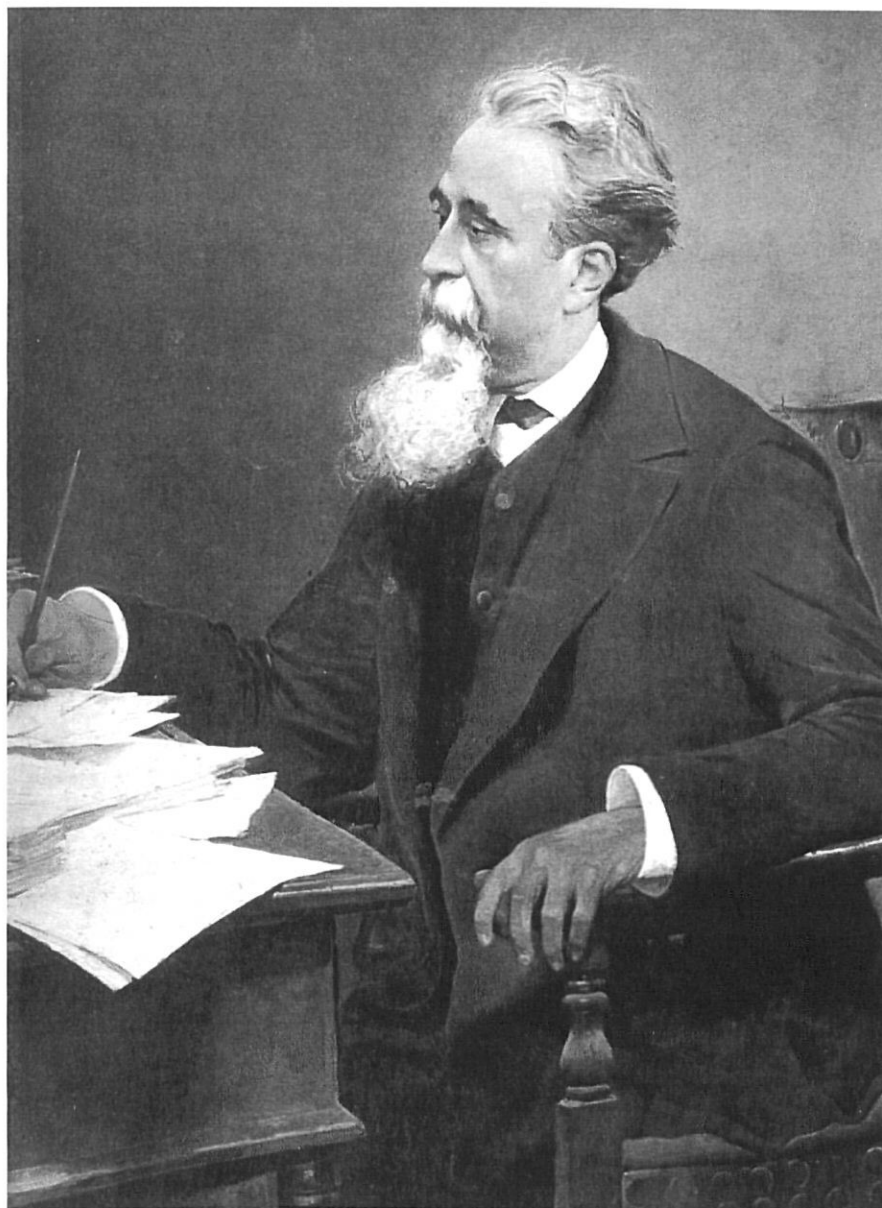
No voldria acabar aquesta introducció sense agrair a la Rosa M. Costa, olotina de soca-rel, les seves valuoses informacions, sense les quals aquesta aproximació encara hauria estat més provisional i agosarada. I tampoc sense fer esment de les facilitats que des de l'Arxiu Històric Comarcal d'Olot, i especialment l'Antoni Mayans, m'han donat.

Pitarra i Olot

La relació de Soler amb Olot l'hem d'apuntar, almenys, en dos vessants, que corresponen a èpoques ben diferenciades: la relació que hi tingué en vida i la posterior, un cop va ser mort i se li van rendir homenatges, si van continuar representant obres...

Les primeres notícies de la relació de Frederic Soler amb Olot, ara com ara, ens les dóna la carta que, amb data 29 d'agost de 1871, va adreçar al consistori per dedicar *L'apotecari d'Olot* a la població (vegeu reproducció del document). Hi destaquen tres fets:

- Soler agraeix a la corporació les deferències que ha tingut amb ell.
- L'obra de Soler ja és coneguda i ben rebuda a Olot.
- Soler signa la carta a Olot, un 29 d'agost de 1871.

Frederic Soler i Hubert, fundador del teatre català modern. Oli d'Arcadi Mas.

Aquests fets em permeten de suposar, tot i que ara com ara no ho puc demostrar amb altres fonts, que Soler va conèixer personalment Olot: les diferències a què fa referència, el fet de datar i signar la carta a Olot, un estiu, i sobretot alguns detalls de *L'apotecari*, a què em referiré més endavant, ens permeten de suposar-ho, però només de suposar-ho.

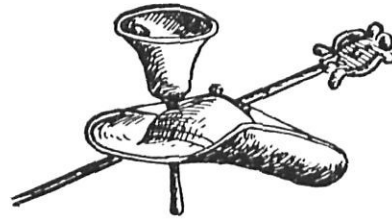
Si hi va estar, però, no podem pas pensar que hi estigués o que hi passés llargues temporades, com va fer més tard a Campins (Vallès Oriental) o a Cervelló (Baix Llobregat). Més aviat hauríem de deduir que hi devia fer

alguna estada curta. Curta, però profitosa, això sí. Si no hagués estat així, voldria dir que hi tenia algun corresponent molt ben informat, fet també possible.

Per corroborar aquesta estada, podríem afegir-hi l'opinió, no per escrit que sapiguem, de l'erudit local senyor Joan Casulà, en la línia que Soler coneixia Olot i que, per exemple, els ferrers d'*El ferrer de tall* serien històrics i, doncs, s'hi hauria inspirat. També podríem adduir unes paraules de *L'Olot* (23-8-1896, pàg. 405) que conformarien l'estada: «L'acte (la representació d'*El ferrer de tall* que va tenir un fi de festa

Lleó Fontova interpretant
L'apotecari d'Olot.

Reproducció de l'alegoria d'en "Lari",
segons publica Joaquim Danés
a Pretèrits olotins.

Bust de Frederic Soler, obra de
l'escultor Manuel Foxà.

d'homenatge al dramaturg desaparegut) revestí la solemnitat y esplendor dignes de la memoria del que en vida havia estat entre nosaltres y ahont escrigué *L'apotecari d'Olot y Lo ferrer de tall*».

L'escriptura a Olot de les dues peces, que amb tanta seguretat dona el comentarista anònim, li fa perdre credibilitat ja que resulta pràcticament impossible que almenys la segona la hi pogués escriure, tant perquè des del 20 d'abril de 1872 tenia un contracte amb el Romea que, com a director del Teatre Català, l'obligava a supervisar-ho tot (repertori, escenografia, relacions entre els actors i l'empresa...) i, doncs, difícilment li podia permetre de fer estades a Olot; com perquè al moment d'escriure *El ferrer de tall* era en plena Guerra Carlina (1872-1876), cosa que feia molt poc probable que Soler hi pogués ni tan sols estiuajar, a Olot, tant pels avatars de la guerra com per la seva militància manifestament anticarlina.

Que l'obra de Soler hi fos coneguda, no té res d'estrany si tenim en compte que l'any 1871 ja havia estrenat una quarantena d'obres, algunes de tant d'èxit com *L'esquella de la torratxa* o *Les joies de la Roser*. Tampoc no cal dir que posteriorment, a Olot, encara va tenir més èxit i se n'hi van anar representant cada vegada més. En aquest punt ens caldria un estudi de les temporades teatrals als diversos escenaris olotins, però hi ha un fet evident a partir de les poques dades que tenim ara com ara: Soler hi és un dels autors més representats (la col·lecció de programes del doctor Joaquim Danés i

informacions de revistes com *L'Olotí* o *El eco de la Montaña* en són una bona mostra).

Després de la mort de Frederic Soler, no cal dir que les obres del dramaturg barceloní es van continuar representant: l'any 1895, segons *El Eco de la Montaña*, s'hi van representar *Les heures del mas*, *El ferrer de tall* i *Les joies de la Roser*, per exemple.

També hem de destacar, d'aquests anys immediats a la mort de Soler, el seguit d'homenatges que se li van rendir. L'any 1896 s'inaugurà i es coronà el bust del literat. *L'Olotí* (23-8-1896) ho comenta de la manera següent:

«Per fi de festa's llegiren poesias alusivas á la memoria d'en Frederich Soler. Las que llegiren la senyora Ferrer y'l senyor Coll, originals del últim, són las que publiquem en altre lloch d'aquest número. Al final de las poesias y entre los acorts d'una marxa fúnebre tocada per la música militar s'efectuá la coronació del busto d'en Frederich Soler, en mitg d'una pluja de flors y llorens. L'acte revestí la solemnitat y esplendor dignes de la memoria del que en vida havia estat entre nosaltres y ahont hi escrigué *L'apotecari d'Olot y Lo ferrer de tall*. Lo busto fou modelat per nostre amich senyor Homs; es un boceto que además de semblarshi feya bon efecte».

A més del bust, que sembla que s'ha perdut, l'any 1902 es va acabar la nova façana del Teatre Principal; façana ornamentada amb tres medallons, obra de Rossend Aubert i Cros, que reproduïen el rostre de tres grans dra-

maturgs: Pedro Calderón de la Barca, Tomás Bretón i Frederic Soler. Si per a Catalunya Soler era un dels grans autors teatrals de tots els temps, per a Olot n'era el clàssic per excel·lència.

Situació en el conjunt de l'obra

Tant *L'apotecari* com *El ferrer* són obres que pertanyen al període històric que coneixem amb el nom de Sexenni Democràtic (1868-1874). En aquest període Soler escriu obres pertanyents a gèneres molt diferents, tots cultivats anteriorment i la majoria amb una càrrega ideològica clara, sovint mostra de l'evolució del dramaturg i dels esdeveniments històrics que en aquests anys es precipiten: Revolució de Setembre i destronament d'Isabel II, justificats en una obra com *L'últim rei de Magnòlia* (1868), tot i el distanciament que representa l'ús de la sàtira i del pseudònim Serafí Pitarrà; exaltació de Prim i de la catalanitat en una obra com *Les francesilles* (1868); la monarquia d'Amadeu I, aviat considerada nefasta, en *El moro Benani* (1873); etc.

En les comèdies costumistes, evolució clara de les comedietes de costums que va escriure a l'etapa dels *Singlots poètics* (1864-1868), la càrrega ideològica i política no és tan evident, ja que són una mena de divertiment sense gaire pretensions, ni literàries ni didàctiques, malgrat que la defensa de la família, de la pàtria i dels valors pairals catalans és present a la majoria. *L'apotecari d'Olot*, que porta l'afegit de «Comèdia en tres actes» en seria un bon exem-

Escenes de la comèdia de Frederic Soler *L'apotecari d'Olot*.

Lluís Ordina, *L'apotecari*.

ple: potser per això en una preestrena feta a Arbúcies s'anuncià com a «joguina», com assenyala Josep M. Poblet(3); potser per això la va situar a Olot, un dels bressols del pairalisme, al costat de Vic; potser per això la defensa d'Olot que hi fa el protagonista va més enllà del localisme a què s'ha volgut reduir *L'apotecari*; i encara potser per això els «senyors de Barcelona» són els qui surten més malparats a l'obra.

En els drames històrics passa si fa no fa el mateix. La majoria de crítics els han analitzat com la incorporació de Frederic Soler als ideals romàntics i burgesos. És un fet, però, que gairebé tots, per molt que aparentment siguin un allunyament de la realitat del moment pel fet de situar-se en èpoques pretèrites, volen incidir-hi, en realitat, i per això la majoria permeten una segona lectura, més ideològica, encara que només haguem de limitar-la, en alguns cas, a l'enaltiment de les particularitats catalanes, enfront de les espanyoles. *El ferrer de tall* pertany a aquesta sèrie i, com veurem més endavant, també permet una lectura més ideològica que l'allunyaria, almenys una mica, de la castellanització de què ha estat acusat reiteradament. D'altra banda, Soler, en convertir en miralls de l'actualitat els drames històrics, no inventava pas res de nou, es limitava a seguir la petja del romanticisme castellà(4).

Les obres: síntesi i anàlisi breus

L'apotecari d'Olot podríem qualificar-la de comèdia de costums catalans, però molt lligada, tant argumentalment com estructuralment, a la tradició del sainet i a la de la comèdia francesa, que arrenca de Molière i que tants continuadors havia tingut a França, i adaptadors-traductors als teatres barcelonins. Recordem que el mateix Soler, l'any 1866, havia adaptat *Les modes*, basada en una peça de Victorien Sardou.

L'argument és d'allò més tòpic: tres vidus barcelonins, aparentment rics, passen llargues estones a ca l'apotecari, de tertúlia i jugant a cartes, s'enamoren de la seva neboda, la Justina, i tots volen casar-s'hi. La noia, però, està enamorada del seu cosí, en Serafí, fill del senyor Cosme, l'apotecari, i hereu del negoci familiar. Per acabar-ho d'emboïllar, un oncle ric de Camprodon, solter, l'oncle Ramon, també la pretén per casar-s'hi. Com és habitual en tantes obres de Soler, el triangle amorós (amb les punxes que vulgüeu en un dels vèrtexs) es resoldrà sempre a favor de l'amor veritable, de l'amor entre els joves. Mentrestant, però, hauran de passar per una sèrie de peripècies que donaran els tocs d'humor a l'obra.

Soler també s'haurà preocupat de posar-hi aquells pessics de localisme,

sempre vius i populars, que fan que l'obra sigui catalana no únicament per la llengua que parlen els personatges. A *L'apotecari*, com veurem, a més serà d'un olotinisme clar i indubtable, cosa que no podem pas dir d'altres obres costumistes de l'autor, massa genèriques malgrat els títols: *Els càntirs de Vilafranca* (1869) en pot ser un bon exemple.

El ferrer de tall és un drama històric que gira a l'entorn de l'honra d'una noia, la Rosa, i de l'honor d'un pare, mestre Jordi. Honor i honra que intenta trepitjar sense miraments el «senyor feudal» de la demarcació, el Baró. El pare i els seus treballadors fidels, l'Esquerrà i en Biel fonamentalment, s'encarregaran de fer avortar l'oprobri i d'avergonyar un noble que de noble només en té els títols. Per aquesta i per una colla més de característiques, doncs, el podem considerar un drama d'honor de clara influència barroca: Lope de Vega, Calderón de la Barca, Tirso de Molina hi són ben presents. Ara bé, en alguns aspectes se n'allunya: en l'espontaneïtat dels personatges secundaris, per exemple: les escenes còmiques són hereves del teatre popular català i els personatges ben lluny dels «graciosos» de les peces barroques. Per concretar-ho: en Biel és d'allò més diferent de Rebolledo, el graciós d'*El alcalde de Zalamea* de Calderón, posem per cas.

Desitjos de mostrar ma gratitud
a la corporacio que voste tant
diguament representa, per las de-
ferencias que li he merescut, y
al mateix temps volent manifes-
tar a la poblacio las mevas sim-
patias y agrahiment, per la bona
acollida que ha donat, a mes he-
balls pochetos, he pensat dedicar
l'obra que acabo de escriure titu-
lada: *L'apotecari d'Olot*.

Se com espero me conce-
day l'honor d'admetre la dedi-
catoria, li remetere a son degut
temps un exemplar impres y in-
cuadernat, para donar forma tan-
quile al recort que de mi de-
sijo que s'guardi en aquesta:

rida, que tantas probas me he
donadas d'amostat verdadera y
bon afecte.

Deu guardi a 7 mots
any. = Olot 29 d'Agost de 1871.

Frederic Soler

Gov. President de lo Magnific. Ayuntamiento de la vila d'Olot

Carta del 29-8-1871 de Frederic Soler al consistori per dedicar a Olot *L'apotecari*.

Però també en la tria del lloc on es desenrotlla l'obra: Olot. És clar que si l'hàbit no fa el monjo, el lloc tampoc no ha de fer la catalanitat; però és molt possible que Soler triés Olot amb tota la intenció, ja que la Garrotxa, a més de ser un símbol de pairalisme ruralista, ho era del carlisme, moviment que Pitarrà sempre associa a l'antiprogrés, l'antiliberalisme i, també, a les reminiscències feudals. L'aristocràcia rural o d'espardenya hi tenia representacions ben significatives en famílies com els Vayreda, els Bosch de la Trinxeria...; famílies que eren com petits feudals de les seves múltiples masoveries i que en la Tercera Guerra Carlina (1872-1876) no havien dubtat de fer costat a Carles VII.

Olot o Olots?

La pregunta que encapçala aquest apartat certament té una bona part de retòrica: Frederic Soler situa *L'apotecari* i *El ferrer* en el mateix Olot, només separats per un segle de diferència aproximadament. L'Olot de la primera, com deixa ben clara l'acotació que fixa l'època i el lloc: «L'acció a Olot y á principis del sigle XIX» (pàg. 7), és el mateix que el de la segona, igualment

contundent: «L'Escena a Olot. Època: Felip V» (pàg. 100).

Malgrat tot he cregut convenient parlar de dos *olots*, i no pas perquè la ciutat hagués canviat radicalment entre el regnat de Felip V i el d'Amadeu I(5). Si ho he fet és perquè Frederic Soler, segurament per qüestions de gènere, fa un tractament de la ciutat i dels seus voltants molt diferent a *L'apotecari*, una comèdia costumista recordem-ho, del que fa a *El ferrer*, un drama històric. En la primera, com intentaré de demostrar tot seguit, hi trobem tota una sèrie de detalls que fan que el lloc de l'acció resulti inequívoc, *realista* i tot, per a les persones que coneixen Olot i els seus encontorns; al segon, en canvi, tenim la sensació que s'esdevé a Olot perquè de tant en tant algun personatge ens ho recorda, però que es podia haver desenrotllat a qual-sevol altre indret del país de característiques semblants a la capital de la Garrotxa.

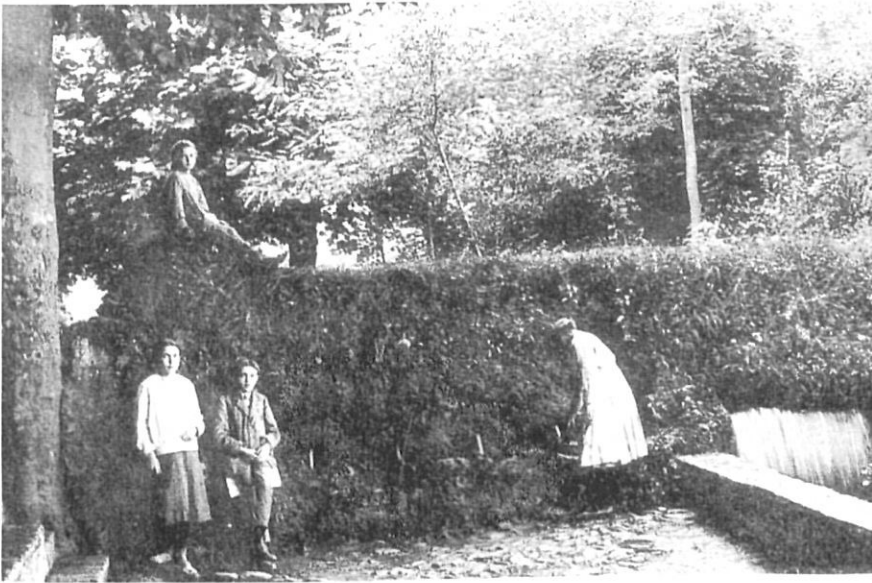
L'Olot de *L'apotecari*

L'apotecari d'Olot té una sèrie de referències olotines que podem qualificar de contundents i que ens permeten de concloure que Soler o bé havia estat

a Olot o bé havia tingut algun informant, del mateix Olot o estiuellant, però bon coneixedor de l'indret. Potser el treball que sobre la correspondència de Frederic Soler està preparant Carme Morell ens ho solucionarà, però ara com ara ho hem de deixar en hipòtesi. Aquests elements indiscutiblement olotins serien els següents:

– Així que comença l'obra ja se'ns explica que D. Cosme, l'apotecari, vol fer un llibre sobre les fonts d'Olot i ens en fa una bona llista: Moixina, Cloclou, Pedrera, Pou dels Moros, Xatona... De la dotzena que esmenta, totes estan documentades l'any 1860 per Esteve Paluzie i Cantalozella(6), algunes amb petites variants ortogràfiques. L'altra font que fa sortir més endavant, quan no troben D. Cosme en lloc, també hi apareix documentada. En aquell moment, en Serafí diu: «Jo hi arribat a Sant Roch, /y á las Trias; però...; ¡ca!» (pàg. 42), que és com dir que ha anat d'una punta a l'altra d'Olot buscant son pare.

– Si deixem de banda els aspectes toponímics, trobem que en l'Acte III (pàg. 84-85) D. Cosme fa una abrandada defensa d'Olot i ho fa a partir d'elements molt reals i característics: fonts fresquíssimes i remeieres; indús-

Fotografies de les fonts de les Tries i de Sant Roc, citades a L'Apotecari.

tria tèxtil (faixes, mantes i barretines); agricultura típica: el fajol; els volcans i els bufadors (els rebosts naturals tan utilitzats fins que les neveres els van arraconar); els productes derivats del porc i els pans de pessic; la frescor del clima; etc.

– En parlar de les festes tradicionals fa esment d'algunes que es corresponen amb les principals d'Olot: Tura, Sant Lluç i Sant Roc (pàg. 96).

– Encara hauríem de destacar dos elements més, ja observats pel doctor Joaquim Danés a l'obra *Pretèrits olotins*(7) i que em sembla que són un colofó magnífic de cara al que pretenia de demostrar, sobretot el segon:

El doctor Danés insinua que la dita «L'apotecari d'Olot, preu per preu se pren ell les medicines», era anterior a la que Soler va utilitzar i popularitzar arreu de Catalunya, en fer-la el tret més significatiu, gairebé uns mots de vici, de D. Cosme: l'apotecari d'Olot «preu per preu s'ho queda tot», que amb petites variants va apareixent al llarg de l'obra. Si se'n pogués trobar documentació escrita anterior al 1871, seria una bona mostra que Soler es va inspirar en un personatge de la tradició popular per escriure *L'apotecari*, cosa força freqüent ja que era un bon coneixedor de la cultura popular, com ha demostrat en tantes i tantes obres.

Pel que fa a Geroni –sic–, no hi ha cap dubte que és inspirat en un personatge popular, el de l'andador, un home que feia una mica de tot, però fonamen-

talment de nunci. A Olot sembla que l'últim representant d'aquest ofici va ser el Lari, com ha assenyalat en Lluís Torras i Nató (1877-1951)(8). El doctor Danés n'explica unes quantes anècdotes i el descriu amb aquests trets, característics del personatge de Frederic Soler: «Era una mena d'*andador* de les confraries, funcions religioses i suffragis; i es distingia per la seva indumentària, i pels cops de campana, amb els quals a cada cantonada començava el seu parlament formulari, algunes vegades precedit d'una cobla de músics que també anunciava les solemnitats de l'endemà, amb una tocata, a cada cantó de carrer».

«Vestia una sotana vermella, groga, morada, segons els casos, amb una faixa passant diagonalment pel pit i al voltant de la cintura, i una ampla *gotilla* prisada, blanca, al coll, i barret, de teula, del qual penjava una borla de color; un medalló, en un bastó molt alt, i la campana» (pàg. 251-252).

Un individu així, si Soler el va arribar a veure, no ens fa estrany que l'hagués impressionat fins al punt de convertir-lo en un personatge del seu teatre. Si no el va arribar a conèixer, vol dir que alguna anècdota n'hi devien haver hagut d'explicar.

Al costat d'aquests referents tan significatius, n'hi ha d'altres que no ho són tant, però que sens dubte hem de tenir en compte:

– Olot va apareixent en boca dels diversos personatges, sobretot de D. Dimas, que sovint va recordant que fa

poc temps que hi és, a Olot (pàg. 33, 35, 84 i 105, per exemple).

– Els barcelonins no hi viuen pas per gust; més aviat ho fan per qüestions com trasllats forçosos, problemes econòmics, etc. (pàg. 98). Anar-hi a estiu ja són figures d'un altre paner.

– La cultura popular, tan present en les obres de Frederic Soler, no podem pas dir que sigui estrictament olotina, però tampoc que hi desentoni cap dels elements que hi apareixen: els jocs de cartes (la manilla, el solo i la bescabrilla); els balls populars (sardanes i tirabou), etc.

Per acabar, tampoc no podem deixar de banda aquells elements que podríem qualificar de contradictoris. A *L'apotecari*, només n'hi he trobat un i més aviat em decantaria per qualificar-lo de lapsus de Frederic Soler; lapsus que són força comprensibles si tenim en compte que l'any 1871 només de teatre va estrenar set peces i en va refer alguna altra i tot (*El conceller y el monarca*, per exemple). És el següent: D. Nicanor parla de la pluja d'Olot: «(...) ¿y en vol/de pluja? Fins que'l cel caiga» (pàg. 19). És un element realista, ja que Olot té un dels índexs pluviomètrics més alts dels Països Catalans. En canvi el mateix personatge més endavant explica que el rector li ha dit que havien de fer pregàries «*perquè fá temps que no plou*» (pàg. 87). Ara bé, potser no ho hem de considerar ni un lapsus, ja que el personatge és d'allò més especial i tot ho veu negatiu.

Escena final del primer acte del drama *El Ferrer de tall* de Frederic Soler.

L'Olot d'El ferrer

El ferrer de tall és l'altra cara de la moneda. Com a element contundent i realista gairebé només podem assenyalar el fet que a l'obra hi apareguin dos ferrers tan propers com perquè des de casa de l'un se sentin els cops de mall de l'altre (pàg. 148 per exemple) o fins i tot el so del flabiol que toca el festejador de la Rosa (pàg. 210-211 per exemple). Segons el senyor Joan Casulà, i com ja hem assenyalat anteriorment, els dos ferrers existien: l'un tenia establiment al Firal i l'altre, al carrer proper de sant Rafel o al de sant Ferriol. Aquest seria l'element clau, tot i que ara com ara no en tinguem documentació escrita i, doncs, no en puguem

saber pràcticament res: els anys que hi van ser, la senyoria...

Ara bé, n'hi ha uns quants dels que anteriorment hem qualificat de dignes de tenir en compte:

– La fira no s'especifica que sigui la de sant Lluç, però per la importància que té es pot suposar. Sí que es diu que és la d'Olot (pàg. 108); ara bé, per les descripcions que en fa podria haver estat qualsevol altra de les nombroses que se celebraven arreu de Catalunya.

– Olot apareix sovint en boca dels personatges, però sempre de manera tan genèrica que fàcilment es podria canviar pel nom d'una altra població: Olot és trist per a la Rosa sense l'Arnau (pàg. 120); el ferrer fa les millors eines de l'entorn d'Olot (pàg. 125); etc.

El que hem constatat és que a l'Acte I les referències a Olot i a la fira hi són molt abundants: som a la presentació. A l'Acte II, en canvi, són pràcticament nul·les, ja que l'acció esdevé més intimista: som al nus. A l'Acte III, Olot hi apareix més en el sentit de «conjunt de gent del poble», d'olotins: som al desenllaç, un desenllaç que no arriba a ser fuenteovejunià, però que s'hi acostava una mica.

Pel que fa als elements contradictoris, lapsus clars de Frederic Soler, cal dir que hi són molt més abundants. Alguns poden ser simples rebles (necessitats de rima o de mètrica), d'altres són errors històrics fruit de tenir més en compte l'any en què es va escriure l'obra (1874) que no pas l'època en què es desenrotlla (regnat de Felip V, 1713-1746). Entre els principals voldria destacar:

– Alguns assistents a la fira, a més de massa genèrics resulta poc versemblant que hi assistissin. Sembla ben bé que ho fa per donar-li més categoria o per necessitats mètriques i de rima: els monjos de Collserola i el prior dels Trinitaris en són els exemples més clars (pàg. 107).

– A l'Olot del segle XVIII resulta totalment inversemblant, i ahistòric, que hi hagi palaus de vescomtes i casals de marquesos (pàg. 156), per molt que a Soler li vagi bé per enaltir la figura dels barons de Vallgorguï.

– També resulta poc convincent històricament el fet de fer dependre Olot de Girona (pàg. 185), ja que Olot va pertànyer a la vegueria de Camprodon fins al 1716 i al corregiment de Vic entre 1716 i 1833, amb l'excepció dels anys 1810-1812 en què va pertànyer al de Girona. A partir de 1833 s'instauen les províncies, referent que l'autor sembla tenir més present que cap altre.

– I encara gosaria dir, tot i que crec que caldria estudiar-los més a fons, que la majoria de topònims que apareixen a *El ferrer* són inventats o no es corresponen amb la realitat comarcal.

Conclusió

Com he intentat de demostrar, l'Olot que apareix a *L'apotecari* i el d'*El ferrer* són d'allò més diferents. I ho són perquè a la primera obra Soler va voler fer una peça costumista a partir d'uns

materials que havia recollit o que li havien proporcionat. A *El ferrer*, en canvi, va fer un drama històric i, com en general havien fet els romàntics, hi va utilitzar la història més com un mitjà o un pretext que no pas com un objectiu o un valor en ella mateixa (vegeu nota(4)).

Malgrat tot, i a causa de la manca d'estudis que sobre l'autor encara hi ha, sempre m'he hagut de moure en el camp de les hipòtesis; hipòtesis que amb alguns estudis que des de la Garrotxa o des d'altres comarques gironines se li dediquessin es podrien corroborar o rebatre; però de ben segur que ajudarien a conèixer millor un home, una obra i una època que tenim massa arraconats tot i ser a la base de la nostra literatura moderna.

Pere Martí i Bertran
és professor de literatura catalana.

En Frederic Soler en la seva finca
de Campins, voltat d'amics.
A la dreta, el seu fill Ernest

Notes

- (1) Les persones interessades en la vida i l'obra de Frederic Soler poden consultar, fonamentalment:
- F. Curet. *Història del teatre català*. Barcelona, Aedos, 1967.
  - X. Fàbregas. *Història del teatre català*. Barcelona, Millà, 1978.
  - Teatre català d'agitació política*. Barcelona, Edicions 62, 1969.
  - Aproximació a la història del teatre català modern*. Curial, Barcelona, 1972.
  - P. Martí i Bertran: pròleg i apèndixs a *El castell dels tres dragons*, Col. «BDLC», 32. Ed. Baranova, Barcelona, 1993.
  - C. Morell i Montadi. *El teatre de Serafi Pitarrà: entre el mite i la realitat (1860-1875)*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat/Curial Edicions Catalanes, 1995.
  - J. M. Poblet. *Frederic Soler. Serafi Pitarrà*. Barcelona, Aedos, 1967.
- També algunes històries de la literatura, que com és lògic dediquen un estudi a F. Soler:
- *Història de la literatura catalana, vol. I*, Barcelona, Edicions 62/Orbis, 1985.
  - *Història de la literatura catalana, volums VII i VIII*, Barcelona, Ariel, 1986.
- (2) De *L'apotecari d'Olot*, de moment no n'hi ha cap edició a l'abast. Per a les citacions i referències he fet servir la que Salvador Bonavia va editar a «L'Escena Catalana» l'any 1909. D'aquí endavant l'abreujaré *L'apotecari*. D'*El ferrer de tall* disposem de dues edicions, totes dues a l'Editorial Selecta: «Biblioteca Selecta Teatral», 14 (Barcelona, 1981) i «Biblioteca Selecta», 118 (Barcelona,

1967(2)), que inclou dues obres més i que té el títol genèric de *Teatre Selecte*. Les citacions i referències seran d'aquesta darrera, que d'aquí endavant abreujaré *El ferrer*. També n'hi ha una edició en premsa a la «Biblioteca Didàctica de Literatura Catalana» (Ed. Baranova), que inclou pròleg, apèndixs, vocabulari...

(3) Op. cit. pàg. 156.

(4) Ricardo Navas Ruiz, un dels grans estudiosos del teatre espanyol diu a *El Romanticismo español* (Càtedra, 1982, pàg. 126):

«Este teatro tan social, tan conflictivo, jamás se materializó, sin embargo, en una anécdota localizada en el tiempo actual. Se proyectó siempre hacia el pasado, se hizo histórico. A la historia llevaron los dramaturgos románticos sus problemas, sus preocupaciones, sus teorías, y desde ella analizaron el presente. El drama romántico es un drama histórico, como lo fueron en gran medida el del Siglo de Oro en España y el de Shakespeare en Inglaterra. Naturalmente, en esta perspectiva, la historia fue para ellos un pretext, más que un objetivo: la interpretaban y aplicaban más que la estudiaban».

(5) Les persones interessades en informació sobre la vida olotina en les èpoques en què es desenrotllen les accions, o fins i tot en què es van escriure les obres, sempre útil per copsar-ne el grau de versemblança i d'elaboració per part de Frederic Soler, poden consultar algunes de les obres següents:

- Joaquim Danés i Torras. *Història d'Olot, volums VII al X*, Olot, Ajuntament d'Olot, 1982-1984.
- Joaquim Danés i Torras. *Llibre d'Olot*. Barcelona, Ed. Selecta, 1955.

- Jordi Canal i Morell. *Olot. Olot*, Diputació de Girona, 1989.

Més específicament sobre el segle XIX a Olot també val la pena d'esmentar:

- Gil Vidal. *L'evolució social a Olot*. Olot, Impremta Aubert, 1937.

I pel que fa al segle XVIII:

- Ricard Jordà. *Vida olotina en el salt a l'època moderna (1780-1790)*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1978.

- Miquel Puig i Reixach: articles diversos publicats a *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca* i a *La Comarca d'Olot*.

(6) La relació de fonts l'he tret d'*Olot: imatges per a la memòria. Per fonts i paratges. Vol. IV*, editat per la Fundació Pere Simó, l'any 1993. Concretament a la pàgina 155 apareix la llista de cinquanta-quatre fonts esmentades per Paluzie a *Olot, su comarca, sus extinguidos volcanes...* (Barcelona, Jaime Jepús, 1860). No és estrany, doncs, que en Pitarrà faci dir a en Serafi, el fill de l'apotecari: «¡Oh! Y encara molts de molts altres noms, que no'm recordan». (pàg. 10).

(7) Olot, Impremta Aubert, 1950 (1a edició 1937), pàg. 235-236 i 251-253 respectivament.

(8) En l'article «L'andadó» (*Revista d'Olot*, núm. 31-33, juliol-agost-setembre 1928, pàg. 47-48) ho deixa ben clar. Si tenim en compte que va viure entre 1877 i 1951, segons el doctor Danés, podríem pensar que encara podia haver conegut el mateix personatge que Frederic Soler, tot i que també pot ser que el dramaturg barceloní en conegués algun antecessor. El que sí que és clar, però, és que en Lari i en Geroni no poden ser el mateix personatge, ja que l'obra es desenrotlla al començament del segle XIX.